

بسم الله الرحمن الرحيم

اداره پاسخگویی به سوالات دینی
احکام شرعی اعتکاف مطابق با فتاوای مراجع معظم تقليد

بیست نکته در احکام عمومی اعتکاف

پنج نکته در احکام تخصصی معتکفین مسافر

شش نکته در احکام تخصصی بانوان معتکف

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله :

مَنِ اعْتَكَفَ إِيمَانًا وَ احْتِسَابًا غُفرَانًا

لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ؛

همه گناهان گذشته کسی که از

روی ایمان و برای رسیدن به

ثواب الهی معتکف شود،

آمرزیده می شود.

کنز العمال، ح ۲۴۰۰۷

احکام عمومی اعتکاف

۱- اعتکاف به خودی خود مستحب است و عبارت است از ماندن حداقل سه روز کامل (به نظر بسیاری از مراجع از اذان صبح روز اول تا مغرب روز سوم) در مسجد به قصد عبادت با شرایطی خاص، البته عبادات مستحبی (مثل نمازهای مستحبی در این سه شب، عمل ام داود و ...) به خودی خود بر معتکف واجب نیست.

۲- در هر زمانی که روزه گرفتن سه روز پشت سر هم صحیح باشد می‌توان اعتکاف کرد و بهترین زمان اعتکاف ده روز آخر ماه مبارک رمضان است، پس اعتکاف منحصر به ایام البیض (۱۴ و ۱۵ ام ماه) رجب نیست.

۳- صحیح بودن اعتکاف شروطی دارد که مهمترین آنها عبارتند از: ۱- اعتکاف در مسجد باشد. (در خصوصیات مسجدی که اعتکاف در آن صحیح است نظرات مراجع متفاوت است) ۲- معتکف باید روزه بگیرد. ۳- معتکف باید مستمر در مسجد بماند و خروج و توقف بدون ضرورت حتی برای لحظه‌ای اعتکاف را باطل می‌کند، بنابراین اگر معتکف به جهت دیدار با خانواده در موارد غیر ضروری (مانند احوالپرسی) ولو لحظاتی بیرون از مسجد بماند اعتکافش باطل می‌شود.

۴- معتکف باید دقیق در صورتی که برای ضرورت (مثل سرویس بهداشتی) از مسجد خارج شد به کمترین زمان اکتفا کند و سریعاً به مسجد بازگردد، تا آنجا که حتی اگر برای وضو گرفتن و یا شستن دستها، یا شسشوی دهان در داخل مسجد شرایط موجود باشد نمی‌تواند خارج مسجد به این امور بپردازد.

۵- معتقد که برای رفع حاجت و ضرورت از مسجد خارج می شود به نظر بسیاری از مراجع احتیاط آن است که نزدیکترین راه را برای رفت و آمد انتخاب کند، البته معتقد این نکته را هم دقت کند اگر انتخاب مسیر دورتر موجب توقف کمتر در خارج از مسجد می شود اولویت با آن است مثل اینکه مثلا سرویس بهداشتی دورتر خلوتتر است و شخص زودتر به مسجد برمی گردد.

۶- اگر معتقد از محل اعتکاف عمدتاً و اختیاراً در غیر موارد مجاز، خارج شود، اعتکافش باطل می شود، هر چند از روی ندانستن مسأله، جهل به حکم و یا فراموشی باشد. (البته نسبت به فراموشی نظرات فقهی متفاوت است)

۷- اگر معتقد به خاطر کار ضروری (مثل انجام غسل واجب و یا شرکت در آزمونی سرنوشت ساز) از مسجد خارج شود ولي مدت خروجش طولانی گردد، به گونه ای که صورت اعتکاف از بین برود (به تصریح برخی از مراجع با حدود ۲ ساعت صورت اعتکاف به هم می خورد)، اعتکافش باطل است، هرچند خروجش از روی اکراه یا اجبار یا اضطرار و یا فراموشی باشد.

۸- توقف در قسمتهایی که معتقد می داند جزو مسجد است اشکال ندارد اما نسبت به اماکنی که شک داریم جزو مسجد است یا نه، مثل حیاط، اتاق خادم و ... و نشانه ای هم بر جزء مسجد بودن آن نداریم، حکم مسجد را ندارد. (نکته: در حرم مطهر رضوی، صحن قدس حکم مسجد را ندارد)

۹- هرگاه معتکف در مسجد جنب شود واجب است سریعاً برای غسل کردن از مسجد خارج شود و اگر بیرون نرود، اعتکافش به خاطر حرمت ماندن جنب در مسجد باطل می‌گردد، البته همانطور که گفته شد لازم است به مقدار ضرورت اکتفا کند و همچنین بیرون ماندنش به قدری طول نکشد که صورت اعتکاف را به هم بزند.

۱۰- در جواز خروج برای انجام غسل مستحبی بین مراجع تفاوت نظر است و لازم است هر کس به نظر مرجع تقليد خودش عمل نماید. (می توانید نظر دقیق مرجعتان را از کارشناسان حاضر در مسجد بپرسید)

۱۱- قطع کردن اعتکاف مستحبی در دو روز اول جایز است (البته به شرطی که اعتکافش نذر معین نباشد) ولی با تمام شدن دو روز اول، روز سوم واجب می‌شود.

۱۲- اگر معتکف به هر دلیلی اعتکافش در روز اول باطل شد (مثلًا بعد از طلوع فجر وارد مسجد شد) باید دقت کند که اگر دو روز بعدی را با تمام شرایط اعتکاف در مسجد توقف کند باز روز دیگری بر او واجب می‌شود، چون همانطور که در نکته قبل گفته شد با دو روز توقف با شرایط در مسجد به نیت اعتکاف روز سوم واجب می‌شود ولذا چنین شخصی اگر نمی‌خواهد یا نمی‌تواند روز چهارم بماند، باید از روز دوم دیگر نیت اعتکاف داشته باشد، بلکه فقط به نیت عبادت در مسجد بماند.

۱۳- روزه گرفتن، شرط صحت اعتکاف است بنابراین کسی که شرعاً روزه‌ی او باطل است اعتکافش نیز باطل خواهد بود، (مانند کسی که روز برایش ضرر دارد و یا ترس ضرر دارد و یا مسافری که شرایط گرفتن روزه در سفر را ندارد) البته برای این افراد نیز ماندن در مسجد ثواب زیادی دارد مخصوصاً اگر مشغول عبادت باشند. (مشروط بر اینکه امکانات فراهم شده در مراسم منحصر برای معتکفین شرعاً نباشد)

۱۴- لازم نیست این روزه ها مخصوص اعتکاف گرفته شود و البته معتکف باید دقت کند که اگر روزه‌ی قضا و یا روزه واجب دیگری مثل کفاره (در این مورد بین فقها تفاوت نظر است) برگردن دارد حتما باید همان را نیت کند و نمی‌تواند روزه مستحبی بگیرد.

۱۵- به نظر بسیاری از مراجع تقلید در صورتی که اعتکاف فرزند موجب آزار و اذیت والدین باشد، اعتکاف باطل است و لازم است رضایت ایشان را جلب نماید ولی اگر موجب اذیت آنان نباشد احتیاط مستحب است اجازه بگیرد.

۱۶- انسان می‌تواند در لحظه آغاز اعتکاف شرط رجوع و انصراف از اعتکاف کند به این معنا که به زبان بیان کند که "معتکف می‌شوم مشروط بر اینکه اگر مشکلی برایم پیش آمد اعتکاف را رها کنم" که در این صورت در وقت پیشامد آن مانع و مشکل، رها کردن اعتکاف اشکال ندارد حتی در روز سوم، ولی دقت داشته باشد که این شرط رجوع بعد از شروع اعتکاف یا قبل از شروع آن صحیح نیست بلکه باید همزمان با نیت اعتکاف باشد.

۱۷- به طور اجمالی می‌گوییم که بر شخص معتکف به نظر اکثر مراجع تقلید برخی از امور حرام است که عبارتند از: ۱- جماع و استمناء، ۲- بوییدن بوی خوش، ۳- خرید و فروش ۴- جدال به قصد غلبه کردن بر طرف مقابل و اظهار فضل. (البته هر کدام توضیحات و استثنایاتی دارد که لازم است معتکف در صورت ابتلا از کارشناس دینی مسئله اش را سوال کند). نکته: کندن مو، نگاه در آینه، شانه زدن برای معتکف اشکال ندارد.

۱۸- در صورتی که فردی غیر معتکف عطر بزند و بین معتکفین حاضر شود بر معتکف واجب است استشمام نکند.

۱۹- بنابر نظر بسیاری از مراجع تقلید معتکفین می توانند از مواد شوینده خوشبو استفاده کنند و یا غذاهای خوش طعم و بو مصرف نمایند و البته نباید استشمام کنند. (معتکفین گرامی جهت کسب اطلاع دقیق نسبت به نظر مرجع تقلید خود حتما به کارشناس احکام مراجعه نمایند تا در این موضوع دچار مشکل نشوند)

۲۰- انجام عمدی محرمات اعتکاف شرعاً گناه و معصیت است و موجب بطلان اعتکاف می شود البته جزئیات و فروعاتی در این مسئله وجود دارد که لازم است هر کس به نظر مرجع تقلید خودش مراجعه کند.

نکته: معتکفین گرامی در صورت داشتن سوال شرعاً می توانند به کارشناسان حاضر در مسجد مراجعه کنید و یا با شماره ۰۲۰۳۲۱۳۱ تماس بگیرند.

نکات تخصصی معتکفین مسافر

۱- یکی از شرایط واقع شدن اعتکاف روزه گرفتن است بنابراین کسانی که به هر دلیلی نمی توانند روزه بگیرند اعتکافشان نیز صحیح خواهد بود.

۲- کسانی که مشهد وطن ایشان نیست و در مشهد شرعاً مسافر محسوب می شوند نمی توانند روزه بگیرند و به همین جهت اعتکافشان نیز صحیح نیست مگر آنکه در مشهد قصد ده روز نمایند و یا با شرایطی که خواهد آمد نذر روزه کنند.

۳- اگر مسافری که روزه قضا بر گردن ندارد در وطن خودش با شرایط شرعی نذر کند (که از جمله شرایط خواندن صیغه نذر است) مثلاً بگویید: "برای خدا بر من است که روزهای ۱۳ و ۱۴ و ۱۵ امسال را در سفر روزه بگیرم" باید در آن روزها روزه بگیرد، و با این روش به نظر اکثر مراجع تقلید اعتکافش صحیح خواهد بود.

سوال: آیا کسی که روزه قضا دارد، می تواند روزه مستحبین معین (مانند ایام البیض رجب) نذر کند؟

- حکم مسئله در دو صورت بررسی می شود:
الف) فرصت کافی برای انجام روزه قضای ماه رمضان و همچنین توانایی انجام آن را، قبل از گرفتن روزه نذری اش دارد:

- نذرش صحیح است؛ ولی انجام روزه نذری قبل از روزه قضای اشکال دارد و احتیاط واجب این است که روزه نذری را بعد از روزه قضای بگیرد؛ مگر وقت روزه نذری تنگ شود. (حضرت امام ره)

- اگر قصد داشته باشد که روزه نذری را بعد از روزه قضای بگیرد صحیح است. (امام خامنه ای)

- نذرش صحیح است؛ ولی انجام روزه نذری قبل از روزه قضای جایز نیست. (آیت‌الله سیستانی)
- نذرش صحیح است؛ ولی انجام روزه نذری قبل از روزه قضای اشکال دارد. (آیت‌الله مکارم)
- ب) فرصت کافی، یا توانایی برای انجام روزه قضای ماه رمضان، قبل از گرفتن روزه نذری اش را ندارد:
- نذرش باطل است. (حضرت امام ره و آیت‌الله سیستانی)
- بنابر احتیاط واجب نذرش باطل است. (آیت‌الله مکارم)
- ۴- اگر مسافری در وطنش برای روزه گرفتن این سه روز نذر نکرد و مسافر شد اگر بخواهد در مسافرت با رعایت شرایطش (که قبل از توضیح داده شد) چنین نذری کند به نظر برخی از مراجع تقلید مانند حضرت آیت‌الله امام خامنه‌ای و آیت‌الله مکارم شیرازی چنین نذری اشکال دارد و البته برخی دیگر از مراجع مانند آیت‌الله سیستانی نذر روزه در سفر را صحیح می‌دانند.
- ۵- مسافری که با نذر روزه معتکف شده است نمازش را باید شکسته بخواند.

*

نکات تخصصی بانوانِ معتکف

- ۱- در صورتی که اعتکاف زن موجب از بین رفتن حق شوهرش شود (مثل خروج بدون اذن شوهر از منزل) بنابر فتوا یا احتیاط واجب، لازم است برای اعتکاف از شوهرش اذن داشته باشد.
- ۲- اگر خانم معتکف در بین اعتکاف حیض شود اعتکافش باطل است و باید سریعاً از مسجد خارج شود و حتی اگر جمع کردن وسایل مستلزم توقف بیشتر در مسجد است شرعاً حق جمع آوری وسایلش را ندارد.
- ۳- اگر خانم احتمال می‌دهد در بین روزهای اعتکاف حیض می‌شود، می‌تواند حین شروع اعتکاف شرط رجوع از اعتکاف نماید (یعنی به زبان بگوید که اگر عذری برایم پیش آمد (مثل اینکه حیض شدم) بتوانم اعتکاف را رها کنم) که در این صورت هر زمان عذری برایش پیش آمد و اعتکاف را بهم زد، قضای اعتکاف بر عهده او نیست.
- ۴- اگر زن در حال اعتکاف مستحبی حائض شود، اگر در حین شروع اعتکاف، شرط رجوع کرده باشد، مطلقاً قضای لازم ندارد و در صورتی که شرط رجوع نکرده باشد چنانچه تا قبل از اتمام روز دوم حائض شود، باز هم قضای اعتکاف بر او واجب نیست ولی اگر بعد از اتمام روز دوم (که به نظر اکثر مراجع رسیدن مغرب است) حیض ببیند و شرط رجوع هم نکرده باشد برخی از مراجع مانند آیت الله سیستانی نسبت به قضای کردن اعتکاف احتیاط کرده اند ولی برخی دیگر از مراجع تقليد مانند مقام معظم رهبری و آیت الله مکارم شیرازی در این صورت هم قضای را واجب نمی‌دانند که لازم است هر مکلفی به نظر مرجع خویش مراجعه نماید.

۵- اعتکاف خانم مستحاضه صحیح است ولی مستحاضه باید توجه داشته باشد که به نظر برخی از مراجع مانند مقام معظم رهبری لازم است وظیفه خود را نسبت به غسلها و برخی از واجباتش رعایت کند که لازم است خانم در این زمینه از کارشناسان راهنمایی بگیرد.

۶- اگر خانمی قبل از اعتکاف و یا حین آن دچار لکه بینی شد لازم است با مراجعه به کارشناس فقهی مسئله‌ی وی به طور موضوعی و دقیق بررسی شود، (که آیا لکه مورد نظر حیض است یا استحاضه؟) زیرا روشن شدن این موضوع در صحت و یا بطلان اعتکاف تاثیرگذار است.